

Lausunto INSPIRE-työryhmän loppuraportista

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen lausuntoa yllämainitusta työryhmäraportista.

Laitos on yksi maan suurimmista geoinformatiikkaa suuntautumisvaihtoehtona opettavista yliopistolaitoksista. Laitoksen asiantuntijat ovat osallistuneet aktiivisesti Paikkatietoasiain neuvottelukunnan työhön sekä kansallisen paikkatietoinfrastruktuuriin suunnitteluun. Lisäksi laitos osallistuu Paikkatietolainaamo-palvelun ylläpitoon yhdessä Turun yliopiston kanssa. Laitoksellemme tehtävä geoinformatiikan metodinen ja soveltava tutkimus on monipuolista ja useisiin tieteenaloihin kytkeytyvää. Näistä lähtökohdista olemme arvioineet raporttia.

Lausunnon linjauksista on keskusteltu yhteisesti Helsingin, Oulun ja Turun yliopistojen maantieteen laitosten sekä TKK:n edustajien kanssa. Kohdat 1-8 ovat yhteisesti muotoiltuja. Kohdat 9-11 nostavat esiin laitoksemme erillisiä huomioita.

1. Yleisesti arvioiden työryhmäraportti on seikkaperäinen ja se huomioi tähänastiset kehityslinjat aiheesta. On tärkeää, että Suomessa yritetään toteuttaa asioita yli direktiivin minimivaatimusten. Raportissa esitettävä ”Tehostetun yhteiskäytön toimintamalli” on hedelmällinen näkökulma. On tervetullutta tarjota organisaatioille vaihtoehtoisia tapoja osallistua direktiivin mukaisten tietojen ja palveluiden tuottamiseen kansallisen palvelukokonaisuuden piirissä.
2. Raportti heijastelee työryhmän kokoonpanoa ja on painotuksiltaan hyvin tuottajakeskeinen. Paikkatiedon yhteiskunnallisen merkityksen ja käytön aiheet käsitellään ohuesti ja niiden painoarvo on vähäinen myös ehdotetuissa toimenpiteissä. Paikkatietojen saantia tukevien infrastruktuuriratkaisujen merkitys tulisi nähdä selkeämmin osana yleistä tietoyhteiskuntakehitystä. Lisäksi niiden merkitysmaamme kansainvälistä kilpailukykyä vahvistavassa innovaatioketjussa tulisi tunnistaa.
3. Paikkatietoinfrastruktuurin hyötyanalyysissä ei käsitellä lainkaan tutkimusta eikä koulutusta, mikä sekin alleviivaa raportin hallinnollista näkökulmaa. Tutkimuksen osalta (s. 25) raportti on muutenkin painotuksiltaan erittäin kapea-alainen. Opetus kansalaiskasvatuksesta yliopistoihin ohitetaan

muutamalla maininnalla.

4. Paikkatietoaineistojen tekijän- ja käyttöoikeuksiin sekä tietojen muuntamiseen tai muunnettujen tietojen edelleen jakeluun liittyvät kysymykset sivuutetaan, vaikka ne muodostavat tärkeän aiheen käytännön työskentelyssä. Julkisten tietoaineistojen saatavuutta ja käyttöä rajoittavat seikat lähtökohtaisesti heikentävät mahdollisuuksia tuottaa niiden hyödyntämiseen perustuvia ratkaisuja.
5. Paikkatietoaineistojen elinkaaritarkastelu ja eri versioiden arkistointi jää raportissa vaille huomiota, vaikka aiheen merkitys on tunnettu ja se edellyttäisi nimenomaan infrastruktuuriratkaisuja.
6. Raportissa paikkatietoaineistot ja infrastruktuuritarpeet ymmärretään lähinnä digitaalisten kartta-aineistojen valossa, vaikka alan voimakkain kehitys siirtyy enenevästi muiden paikkakytken sisälvien tietojen käyttöön. Ruotsalainen tulkinta "paikkaan sidottu tieto" olisi ollut hedelmällisempi lähtökohta myös Suomessa. Laaja-alainen katsanto liittäisi paikkatietokysymykset lähemmäksi muita PSI-kysymyksiä ja niihin liittyviä hallinnollisia ratkaisuja.
7. Tukipalveluiden organisoinnista esitetään vaihtoehtoisia malleja, joista lopulta päädytään yhden organisaation (MML) vastuuttamiseen yhden ministeriön (MMM) ohjauksessa. Vaikka esitetty ratkaisu on käytännöllisyydessään perusteltu, sisältyy siihen myös ongelmia:
 - Paikkatietoalan infrastruktuuria tarvitaan yhteiskunnassa laajalti ja hyvin monilla eri aloilla, paljon yli perinteisen kartanvalmistuksen ja pohjakarttojen tarpeen. Vaikka vastuuorganisaatio keskittyisikin paikkatietojen käytettävyyden ja yhteiskäytön sekä niitä tukevien palveluiden kehittämiseen, yhteen ministeriöön ja sen alaiseen laitokseen nojaava ratkaisu voi johtaa paikkatietoalan tarpeettoman suppeaan ja erilliseen käsittelyyn (vrt. yllä kohdat 2 ja 6). Raportin perusteella malli ei myöskään tunnu hyödyntävän valtionhallinnon yleistä tiedonhallintakehitystä, jolloin riskinä on erillisen teknisen järjestelmän rakentaminen vain paikkatietoalalle.
 - Maanmittauslaitos on yksi keskeinen suomalainen peruspaikkatiedon tuottaja. Mikäli sille annetaan rooli kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin vastuuorganisaationa, on välttämätöntä varmistaa kilpailevien aineistontuottajien tasapuolinen kohtelu palvelukonseptissa.
8. Toimivampi malli perustuisi mielestämme organisaatiovastuun hajauttamiseen, vaikka käytännön

koordinaatiotyö keskittyisikin Maanmittauslaitokselle.

- Raportissa kuvattavan yhteistyöelimen (MMM:n yhteydessä toimiva neuvottelukunta) ja sitä tukevan teknisen asiantuntijaryhmän toimivalta olisi tällöin laajempi kuin mitä raportti nyt esittää.
 - Valtion konserniohjauksen rooli olisi nyt esitettyä suurempi, ja myös palveluiden rahoitus voitaisiin koostaa eri ministeriöiden toimesta ja tarvittaessa paikkatietoalanratkaisut voitaisiin kytkeä osaksi yleistä julkisten tietoaaineistojen käyttö- ja jakelupolitiikkaa.
 - Edelliseen liittyen esimerkiksi OPM hallinnonala voisi vastata paikkatietoalan kansallisen portaalin sisällöistä yleissivistävän koulutuksen tarpeista aina korkeimman opetuksen tasolle saakka. OPM:n kautta CSC:n toteutettaviksi soveltuisivat myös monet paikkatietojen arkistointi- ja myös jakelupalvelut.
9. Raportti ei pohdi Geodeettisen laitoksen roolia mahdollisena vastuuorganisaationa kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin tukipalveluille. Geodeettinen laitos saattaisi kuitenkin olla MML:n tapaan käytännöllinen ratkaisu tukipalveluiden vastuuorganisaatioksi. Myös MMM:n tulosohjauksessa toimivalla Geodeettisen laitoksella on näyttöä teknisestä asiantuntemuksesta rajapintaratkaisujen toteutuksessa ja koordinoinnissa. Tutkimuksen ja koulutuksen näkökulmasta GL tarjoaa mielenkiintoisen vaihtoehdon olemalla paikkatiedon tuottajien kentässä Maanmittauslaitosta riippumattomampi toimija (vrt. kohta 7).
10. Ympäristöä koskevan tiedon lisäksi väestöä koskevat tilastotiedot ovat keskeinen paikkatiedon tutkimus- ja opetusresurssi maassamme. Myös näiden tietojen hyvä saatavuus ja maksuton käyttö tulee varmistaa osana INSPIRE-prosessia.
11. Paikkatietolainaamo voidaan oman laitoksemme puolesta lakkauttaa erillisenä palveluna, mikäli kansallisen infrastruktuurin jakelupalvelu tulee sisältämään sen oleelliset, hyvän käyttäjäpalautteen saaneet ominaisuudet: laaja aineistovalikoima (myös yksityisiä tuottajia), maksuttomuus, helppokäyttöisyys ja aineistotoimittajien mahdollisuus osallistua palvelun kehittämiseen.

Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen puolesta

John Westerholm

Tuuli Toivonen

Laitoksen johtaja

Professori (mvs)